

مجله علوم تربیتی و روانشناسی

دانشگاه سیستان و بلوچستان

سال اول - شماره اول - اسفند ۱۳۸۳

بررسی نگرش مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی دبیرستانهای دخترانه شهر اصفهان نسبت به درس تربیت بدنی و ارائه راهکارهای مؤثر در این زمینه

بتول سنجری*، دکتر مسعود نادریان** و دکتر غلامرضا احمدی***

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی دیدگاه‌ها و نظرات مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی دبیرستان‌های دخترانه شهر اصفهان نسبت به درس تربیت بدنی در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ پرداخته و ۶ محور اصلی: برنامه‌ریزی آموزشی، نظارت و ارزشیابی، بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها، مسابقات ورزشی، امکانات و هزینه‌ها و پوشش دختران را در رابطه با این درس مورد بررسی قرار داده است. روش تحقیق توصیفی-پیمایشی و ابزار تحقیق ۲ پرسشنامه ۳۴ سؤالی محقق ساخته با پایائی ۰/۸۵ برای مدیران و ۰/۸۸ برای دبیران بوده، جامعه و نمونه آماری یکسان و شامل کلیه مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی دبیرستان‌های دخترانه شهر اصفهان بوده است. نتایج حاصل در محورهای مورد نظر در ارتباط با درس تربیت بدنی عبارتند از: نگرش مدیران و دبیران نسبت به برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه، بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها، امکانات و هزینه‌ها، مطلوب و بیش از حد متوسط است. نگرش مدیران و دبیران نسبت به

* - کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

** - عضو هیئت علمی گروه تربیت بدنی دانشگاه اصفهان

*** - عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد خوراسگان

نظارت و ارزشیابی در درس تربیت بدنی ضعیف و کمتر از حد مطلوب است. نگرش مدیران نسبت به مسابقات ورزشی مطلوبتر و مثبت تر از نگرش دبیران ورزش نسبت به مسابقات است. نگرش مدیران و دبیران نسبت به تغییر پوشش فعلی دختران در ساعت ورزش و جایگزینی پوششی مناسب، بیش از حد متوسط و مطلوب است.

واژه های کلیدی: مدیران - دبیران تربیت بدنی - درس تربیت بدنی

مقدمه

ورزش یکی از پدیده‌های اجتماعی است که در همه جوامع بصورت یک نیاز انسانی و فرهنگی از اولویت بالائی برخوردار است. تربیت بدنی و ورزش بطور عام و ورزش قهرمانی بطور خاص نیز برای زنان بعنوان نیمی از پیکره جامعه ما حائز اهمیت بسیار است، زیرا پیشرفت و توسعه جامعه ما به قدرت و توانائی‌های مختلف همه اعضای آن بستگی دارد. تربیت بدنی جریانی است تربیتی که هدف آن بهبود اجرا و عملکرد بشر و تکامل بخشیدن از طریق فعالیت جسمانی مناسب است. تربیت بدنی کسب مهارت های حرکتی، حفظ آمادگی جسمانی به منظور تندرستی همه جانبه، نیل به دانش و توسعه و برداشت مثبت از فعالیت های جسمانی را در نظر دارد.

زیگلر^۱ می‌گوید: «نه تنها در دوران کودکی و جوانی و دانشگاه، بلکه در سراسر دوران زندگی انسانها، در این حرفه باید رسالت خود را انجام داد. بدین معنی که معلمین تربیت بدنی و مسئولین مربوطه باید در خدمت دختران و پسران، زنان و مردان از تمام رده‌های سنی با خصوصیات و ویژگی های مختلف باشند.» این وظیفه در طول دوران زندگی توسط متخصصین، خانواده‌ها و افراد و در مدرسه توسط مدیر و معلمان به شیوه‌ای مختلف انجام شدنی است (شفیعی ۱۳۸۰).

درس تربیت بدنی در بین دروس آموزشی برای رسیدن به اهداف نظام آموزش و پرورش از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. به دلیل داشتن ماهیت عملی و ویژگی منحصر به فرد آن و همچنین به علت سازگار بودن با نیازهای فطری و تمایلات ذاتی دانش‌آموزان می‌تواند به عنوان

¹ - Zigler

وسیله‌ای بسیار مؤثر جهت رسیدن به اهداف تعلیم و تربیت و تربیت عمومی مورد استفاده قرار گیرد. در مورد درس تربیت بدنی و جایگاه آن در مدارس، همچنین کمبودها و مشکلات آن، تحقیقاتی قبلاً صورت گرفته است.

همت فر (۱۳۷۱) در تحقیق خود در مورد بررسی وضعیت درس تربیت بدنی در مدارس استان لرستان اظهار می‌کند که اولیای دانش‌آموزان، پیشرفت‌های ورزشی فرزندان خود را کمتر از سایر دروس تعقیب می‌کنند و از دیدگاه دبیران تربیت بدنی، اولویت مشکلات درس تربیت بدنی را به ترتیب عدم امکانات ورزشی، کمبود معلم تربیت بدنی، فقدان برنامه‌ریزی، عدم همکاری مسئولین و عوامل جغرافیائی اعلام کرد و لطیفی (۱۳۷۲) بعد برنامه‌ریزی را از نظر مدیران ضعیف‌ترین بعد گزارش کرد.

رشیدی (۱۳۷۵) در تحقیق خود به این نتایج دست یافت که در بعد اهمیت و علاقه به درس تربیت بدنی، نحوه و کیفیت اجرای برنامه‌های تربیت بدنی آموزشگاه‌ها، نحوه استفاده از امکانات ورزشی موجود و وضعیت نظارت و کنترل اجرای درس تربیت بدنی، بیشتر مدیران و معلمان تربیت بدنی دارای نگرش مثبت می‌باشند.

دهقانی (۱۳۷۹) اجرای درس تربیت بدنی را از نظر مدیران و معلمان تربیت بدنی شهرستان میبد کمی بیش از حد میانگین و نحوه ارزشیابی و نظارت و کنترل بر اجرای درس تربیت بدنی را نیز کمی بیشتر از حد میانگین دانست و در مورد امکانات و هزینه‌ها نظر هر دو گروه را کمتر از حد میانگین اعلام کرد.

اکبری بنی (۱۳۸۲) در تحقیق خود به بررسی دیدگاه‌های دبیران ورزش در خصوص مشکلات درس تربیت بدنی در مدارس منطقه بن رود پرداخت و اعلام کرد: دبیران درس تربیت بدنی مشکلات این درس را بیش از حد متوسط ناشی از کمبود امکانات و تجهیزات مادی، عدم برنامه‌ریزی، کمبود امکانات و منابع مالی و کمبود نیروی انسانی متخصص می‌دانند.

مری و نیکی^۲ نتایج پژوهش خود در مورد بررسی نوع یادگیری در بعضی روشهای تدریس تربیت بدنی دوره متوسطه را چنین اعلام کردند: چنانچه اولاً طرح درس بطور کامل ارائه شود و

² - Mary and Niki

ثانیاً کلاس درس به طور موثر اداره شود در این صورت برای دانش آموزان ایجاد موفقیت می‌کند.

متزler و جردسما^۳ (۲۰۰۰) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که، موضوعات زیر به ترتیب برای آمادگی معلم اهمیت بیشتری دارد، آگاهی از موضوع، تکنیکهای اداره کلاس، اهمیت به تفاوت‌های فردی، اهمیت به نیازهای خاص یادگیرندگان، توانایی طرح درس و کاربرد برنامه درسی. با توجه به اهمیتی که برای درس تربیت بدنی ذکر گردیده، مشاهده می‌شود این درس به علل مختلف در مدارس کشور آن طور که شایسته آن است اهمیت داده نمی‌شود و اجرای آن با مشکلاتی مواجه است. این مشکلات ممکن است به عوامل مختلفی مربوط شود که محقق در راستای همین اهداف بر آن شد تا با بررسی نگرش مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی دبیرستان‌های دخترانه شهر اصفهان نسبت به درس تربیت بدنی در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ در زمینه‌های: برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه، بخشنامه‌ها و آئین نامه‌ها، امکانات و هزینه‌ها، مسابقات ورزشی، پوشش دختران، نظارت و ارزشیابی، جایگاه این درس در مدارس و راهکارهای مناسب جهت بهبود کمی و کیفی اجرای آن را مشخص کند.

پرسشهای تحقیق با توجه به هدفهای کلی تحقیق عبارتند از:

۱. نگرش مدیران مدارس در خصوص اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های تربیت بدنی در دبیرستان‌های دخترانه شهر اصفهان در زمینه‌های برنامه‌ریزی آموزشی، نظارت و ارزشیابی، بخشنامه‌ها و آئین نامه‌ها، مسابقات ورزشی، امکانات و هزینه‌ها و نحوه پوشش دختران چگونه است؟
۲. نگرش دبیران تربیت بدنی در خصوص اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های تربیت بدنی در زمینه‌های برنامه‌ریزی آموزشی - نظارت و ارزشیابی، بخشنامه‌ها و آئین نامه‌ها، مسابقات ورزشی، امکانات و هزینه‌ها و نحوه پوشش دختران چگونه است؟
۳. آیا بین نظرات و دیدگاه‌های مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی در خصوص برنامه‌های تربیت بدنی و نحوه اجرای آن در مدارس تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

³ - Metzler and jeerdsma

روش تحقیق

روش این تحقیق از نوع توصیفی-پیمایشی است و جامعه آماری این پژوهش را کلیه مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی دبیرستان های دخترانه شهر اصفهان شامل نواحی پنج گانه آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ تشکیل داده‌اند و در مجموع شامل ۱۲۲ نفر مدیر و ۱۰۳ نفر دبیر تربیت بدنی بودند. جامعه و نمونه آماری یکسان در نظر گرفته شد و کلیه افراد جامعه در پژوهش، مد نظر قرار گرفتند.

در این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات از دو نوع پرسشنامه محقق ساخته، یکی ویژه مدیران و دیگری ویژه دبیران، هر کدام حاوی ۳۴ سؤال استفاده شد. این پرسشنامه‌ها هر کدام دارای ۶ بخش شامل: برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه، پوشش دختران، بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها، مسابقات ورزشی، امکانات و هزینه‌ها و نظارت و ارزشیابی بود. این پرسشنامه‌ها دارای گزینه‌های بسیار زیاد-زیاد- تا حدی کم و اصلاً بود که براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت^۴ تنظیم شد.

همچنین از روش آلفای کرونباخ جهت محاسبه ضریب اعتباری پرسشنامه استفاده شد که این ضریب برای پرسشنامه مدیران برابر ۰/۸۵ و برای پرسشنامه دبیران ۰/۸۸ بدست آمد. روشهای تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق، در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت گرفته است. در سطح آمار توصیفی از مشخصه‌های آماری مانند فراوانی و درصد و در سطح آمار استنباطی از آزمونهای تحلیل واریانس یکطرفه^۵ - آزمون توکی^۶ و آزمون t مستقل^۷ جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

اهم یافته‌های این تحقیق در ارتباط با نگرش مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی به درس تربیت بدنی در ۶ مؤلفه مورد نظر عبارتند از:

⁴ - Likert

⁵ - One way analysis

⁶ - Tukey

⁷ - T. test

جدول ۱: مقایسه نگرش مدیران مدارس با میانگین

ردیف	مؤلفه	X	S	t
۱	برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه در درس تربیت بدنی	۴/۲۶	۰/۵۲۳	۲۱/۷
۲	نظارت و ارزشیابی درس تربیت بدنی	۲/۹۳	۰/۵۸۸	-۰/۹۹۱
۳	بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌های مرتبط با درس تربیت بدنی	۳/۴۰	۰/۸۶۸	۴/۱۶
۴	مسابقات ورزشی	۳/۶۰	۰/۶۱۷	۸/۷
۵	امکانات و هزینه‌ها در بخش تربیت بدنی	۳/۷۹	۰/۵۵۰	۱۲/۹۴
۶	تغییر پوشش دختران در ساعت ورزش	۳/۳۱	۰/۵۵۷	۴/۸۵

همان‌طور که نتایج جدول شماره ۱ نشان می‌دهد با توجه به اینکه t مشاهده شده در خصوص مؤلفه‌های برنامه‌ریزی آموزشی، بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها، مسابقات ورزشی، امکانات و هزینه‌ها و تغییر پوشش دختران از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای $P \leq ۰/۰۱$ بزرگتر می‌باشد. بنابراین نگرش مدیران نسبت به این ۵ مؤلفه بیش از سطح متوسط و در حد مطلوبی است ولی در مؤلفه نظارت و ارزشیابی t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای $P \leq ۰/۰۱$ کوچکتر می‌باشد و بیانگر این مطلب است که نگرش مدیران در مؤلفه نظارت و ارزشیابی نسبت به درس تربیت بدنی کمتر از حد متوسط و در حد ضعیفی است به عبارت دیگر مدیران در این زمینه رضایت کافی ندارند.

جدول ۲: مقایسه نگرش دبیران با میانگین

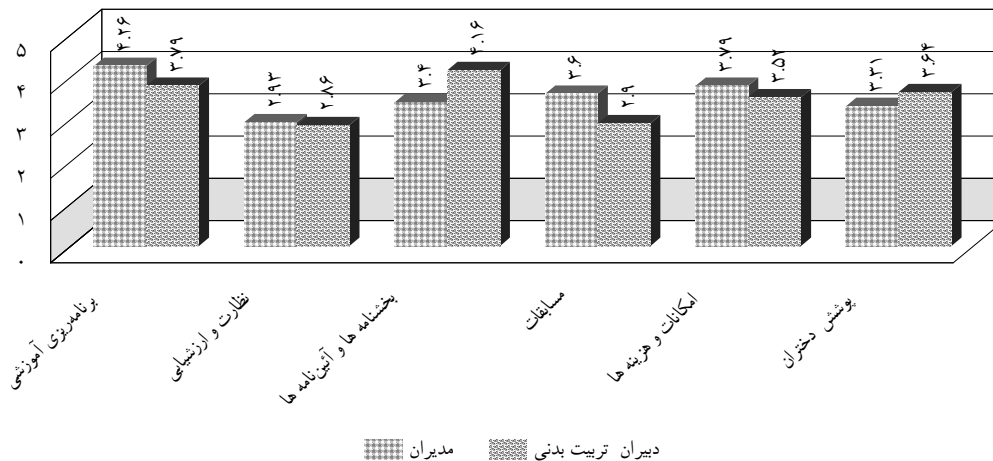
ردیف	مؤلفه	X	S	t
۱	برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه در درس تربیت بدنی	۳/۷۹	۰/۶۸۵	۱۰/۲
۲	نظارت و ارزشیابی درس تربیت بدنی	۲/۸۶	۰/۴۶۴	-۱/۸۸
۳	بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌های مرتبط با درس تربیت بدنی	۴/۱۶	۰/۶۶۶	۱۵/۳۶
۴	مسابقات ورزشی	۲/۹۰	۰/۵۷۲	-۱/۴۳
۵	امکانات و هزینه‌ها در بخش تربیت بدنی	۳/۵۲	۰/۸۱۲	۵/۷۴
۶	تغییر پوشش دختران در ساعت ورزش	۳/۶۴	۰/۴۹۶	۱۱/۱۴

یافته‌های جدول ۲ بیانگر این مطلب است که با توجه به اینکه t مشاهده شده در خصوص مؤلفه‌های برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه - بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها - امکانات و هزینه‌ها و پوشش دختران از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای $0/01 \leq P$ بزرگتر می‌باشد. بنابراین نگرش دبیران نسبت به مؤلفه‌های فوق بیش از سطح متوسط و در حد مطلوبی است ولی در دو مؤلفه نظارت و ارزشیابی و مسابقات ورزشی t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای $0/01 \leq P$ کوچکتر می‌باشد و بیانگر این مطلب است که نگرش مدیران در مؤلفه نظارت و ارزشیابی نسبت به درس تربیت بدنی و مسابقات ورزشی کمتر از حد متوسط و در حد ضعیفی است به عبارت دیگر دبیران در این دو زمینه رضایت کافی ندارند.

جدول ۳: مقایسه میانگین نگرش مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی در ۶ مؤلفه مورد نظر

ردیف	مؤلفه	مدیران		دبیران تربیت بدنی		t	P
		S	X	S	X		
۱	برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه در درس تربیت بدنی	۴/۲۶	۰/۵۲	۳/۷۹	۰/۶۸	۴/۸۹	۰/۰۰
۲	نظارت و ارزشیابی درس تربیت بدنی	۲/۹۳	۰/۵۸	۲/۸۶	۰/۶۴	۰/۷۴	۰/۴۵
۳	بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌های مرتبط با درس تربیت بدنی	۳/۴۰	۰/۸۶	۴/۱۶	۰/۶۶	-۶/۱۷	۰/۰۰
۴	مسابقات ورزشی	۳/۶۰	۰/۶۱	۲/۹۰	۰/۵۷	۷/۳۵	۰/۰۰
۵	امکانات و هزینه‌ها در بخش تربیت بدنی	۳/۷۹	۰/۵۵	۳/۵۲	۰/۸۱	۲/۴۰	۰/۰۱
۶	تغییر پوشش دختران در ساعت ورزشی	۳/۳۱	۰/۵۷	۳/۶۴	۰/۴۹	-۳/۸۵	۰/۰۰

یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که t مشاهده شده در مقایسه نگرش مدیران مدارس و دبیران ورزش در ۵ مؤلفه برنامه‌ریزی آموزشی، بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها، مسابقات ورزشی، امکانات و هزینه‌ها و پوشش دختران در سطح $0/01 \leq P$ معنی‌دار بوده است و تفاوت نگرش مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی قابل ملاحظه‌ای می‌باشد ولی در مؤلفه نظارت و ارزشیابی اختلاف معنی‌داری بین این دو گروه مشاهده نشده است.

نمودار ۱: مقایسه میانگین نمره نگرش مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی در ۶ مؤلفه مورد نظر

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های حاصل از پرسشنامه در مورد پرسش اول تحقیق نشان داد که نگرش مدیران در مؤلفه‌های بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها، مسابقات ورزشی، امکانات و هزینه‌ها و تغییر پوشش دختران بیش از حد متوسط و در حد مطلوبی است و رضایت مدیران را در حد مطلوب جلب می‌کند ولی در مؤلفه نظارت و ارزشیابی نسبت به درس تربیت بدنی نگرش آنها کمتر از حد متوسط و در حد ضعیفی است به عبارت دیگر مدیران در این زمینه رضایت کافی ندارند. در رابطه با پرسش دوم تحقیق یافته‌های پرسشنامه نشان داد که نگرش دبیران نسبت به مؤلفه‌های مورد نظر، در چهار مؤلفه برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه، بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها، امکانات و هزینه‌ها و پوشش دختران بیش از سطح متوسط است و در حد مطلوبی است ولی در دو مؤلفه نظارت و ارزشیابی و مسابقات ورزشی نگرش آنها کمتر از حد متوسط و در حد ضعیفی است به عبارت دیگر دبیران در این دو زمینه رضایت کافی ندارند.

پرسش سوم تحقیق به وجود تفاوت یا عدم تفاوت در بین نظرات مدیران و دبیران می‌پردازد که نتایج حاصل از پرسشنامه نشان داد در ۵ مؤلفه برنامه‌ریزی آموزشی مدرسه، بخشنامه‌ها و آئین‌نامه‌ها، مسابقات ورزشی، امکانات و هزینه‌ها و پوشش دختران تفاوت نگرش‌ها معنی‌دار

بوده ولی در مؤلفه نظارت و ارزشیابی اختلاف معنی داری بین دو گروه مشاهده نشد و هر دو گروه نگرش شان در این زمینه کمتر از حد متوسط است.

در مجموع نتایج این تحقیق نسبت به تحقیقات گذشته نشان داد که در حوزه برنامه ریزی آموزشی نتایج این تحقیق با نتیجه تحقیق رشیدی (۱۳۷۵) مطابقت دارد ولی با نتیجه تحقیق لطیفی (۱۳۷۲) مطابقت ندارد.

در حوزه نظارت و ارزشیابی نتایج این تحقیق با نتیجه تحقیق دهقانی (۱۳۷۹) مطابقت ندارد و در حوزه امکانات و هزینه ها با نتیجه تحقیق رشیدی (۱۳۷۵) و اکبری بنی (۱۳۸۲) مطابقت ندارد زیرا آنان کمبود امکانات و هزینه ها را از مشکلات اساسی مدارس در این زمینه می دانند حال آنکه نتایج این تحقیق، حد مطلوب امکانات و هزینه ها را در سطح شهر اصفهان نشان می دهد.

با توجه به نتایج بدست آمده از این پژوهش مشاهده می شود که بجز در یکی، دو مورد در بقیه موارد پژوهش میانگین نگرش سنجی مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی بالاتر از حد میانگین بوده و بیانگر این مطلب است که زمینه های نگرش فکری مدیران مدارس و دبیران تربیت بدنی نسبت به درس تربیت بدنی در سطح مطلوبی است. در اینجا یاری مسئولان و برنامه ریزان مملکتی و وزارت آموزش و پرورش را می طلبد که با وجود زمینه های مساعد، برنامه های مدون و مؤثری را طراحی و اجرا نمایند تا کلاس های درس تربیت بدنی که اهمیت آن از نظر جسمی، روحی، اجتماعی و... بر کسی پوشیده نیست به بهترین نحو ممکن و با نتیجه گیری مطلوب برگزار شود.

در رابطه با مواردی از حوزه های مورد پژوهش که نگرش ها پائین تر از حد میانگین است باید با راهکارهای مناسبی زمینه ایجاد این تغییر در نگرش ها ایجاد شود و نگرش های مثبت، جایگزین نگرش های منفی گردد. بعضی از این راهکارهای پیشنهادی عبارتند از:

۱- برگزاری سمینارها و جلساتی هر چند ماه یکبار برای مدیران و سایر معلمان به منظور شناخت و اهمیت درس تربیت بدنی در مدارس به صورتی که حضور در این کلاسها یکی از شاخص های مهم در ترفیعات شغلی مدیران و معلمان محسوب گردد.

۲- تشویق مدیران که به درس تربیت بدنی اهمیت می دهند.

- ۳- طرح تدوین برنامه‌های تلویزیونی جهت بالا بردن آگاهی عمومی نسبت به درس تربیت بدنی در مدارس
- ۴- تأکید مسئولان بر این نکته که در هنگام ساخت مدارس، فضا سازی مناسبی جهت ساعت ورزش انجام گیرد تا اولاً سر و صدای دانش‌آموزان باعث ایجاد اختلال در مدرسه نشود و ثانیاً دختران از نظر وضعیت پوشش، در شرایط راحت‌تری بتوانند ورزش کنند.
- ۵- با توجه به نگرش مثبت مدیران و دبیران نسبت به اجرای مطلوب درس تربیت بدنی لازم است مسئولان آموزش و پرورش نسبت به تخصیص بودجه و امکانات بیشتر اقدام کنند تا با گسترش ورزش، سلامت جوانان و جامعه بیشتر حفظ شود.

منابع

۱. اکبری بنی، یحیی (۱۳۸۲). بررسی دیدگاه‌های دبیران ورزش در خصوص مشکلات درس تربیت بدنی مدارس راهنمایی منطقه بن‌رود. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته تربیت بدنی دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان: اصفهان
۲. دهقانی، محمدرضا (۱۳۷۹). تربیت بدنی مدارس راهنمایی از دیدگاه مدیران مدارس و معلمان تربیت بدنی و دانش‌آموزان شهرستان میبد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی: دانشگاه اصفهان
۳. رشیدی، احمد (۱۳۷۵). توصیف و تحلیل وضعیت درس تربیت بدنی در آموزشگاه‌های پسرانه و دخترانه آموزش و پرورش مهدی شهر و شه‌میرزاد از دیدگاه مدیران و معلمان تربیت‌بدنی» پایان‌نامه کارشناسی ارشد: دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۴. شفیع، محسن (۱۳۸۰). تربیت بدنی در مدارس ویژه دانشجویان و معلمان تربیت بدنی. انتشارات دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی: تهران.
۵. لطیفی، حجت‌اله (۱۳۷۲). بررسی و ارزشیابی وضعیت کنونی درس تربیت بدنی در شهرستان دزفول» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس

۶. -همت فر، احمد (۱۳۷۱)، «بررسی وضعیت موجود درس تربیت بدنی در مدارس استان لرستان»، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی تهران
7. Mary, O and Niki,(1992)“What Undergraduate Physical Education Majors Learn Durring a Field Experience“ *Research Quarterly for Exercise and Sport*.
8. Metzler, m and Jeerdsma B.L(2000)“Reacher Education Program Assessment and the Gsupete Assessment Project“ *Journal of Teavhing in Physical Education*.

